

НИК ТОШЕС
ПРИ ТИБЕРИЙ

НИК ТОШЕС

ПРИ
ТИБЕРИЙ

РОМАН

ЕКСЛИБРИС

ПРИ ТИБЕРИЙ
Copyright © 2015, Ник Тошес

UNDER TIBERIUS
Copyright © 2015 by Nick Tosches

Превод © Неза Михайлова

Художник © Николай Пекарев
Снимка на автора © Санта Д'Орацио

Печат Симолини 94

Първо издание 2015

ISBN 978-619-7115-24-6

Всички права запазени.

Екслибрис™ 2015

ПРИ
ТИБЕРИЙ

ПРЕДИ ГОДИНИ, през пролетта на 2000, прекарах известно време във Ватикана, където проучвах няколко ръкописа във връзка с подготовката за един роман, който щях да пиша.

Достъпът до ръкописите изискваше високи академични степени. Нямах такива. Но накрая, след няколко срещи и интервюта, на моменти напомнящи разпит, Ватиканската библиотека ми издаде идентификационни карти, които ми предоставяха необходимия достъп до *Archivio Segreto* и *Biblioteca Apostolica Vaticana*. Тези карти, върху които стоеше неговият печат, свидетелстваха, че Ватиканът ми е присъдил почетна докторска степен.

По време на изследването си бях под постоянно наблюдение и надзор. Но имах голям късмет, че определеният ми настойник беше благодушен стар прелат, посветен повече на библиотекарството и знанието, отколкото на Главния библиотекар в небето и тайните йерархически амбиции на Ватикана, които той, както изглежда, отдавна беше отхвърлил.

Един следобед, докато бавно вървахме към определено място в огромния лабиринт от подземия, където в този ден беше странно пусто и тихо, минахме покрай дълга висока стена с множество рафтове, съдържащи привързани с ремъци кожени цилиндри, които излъчваха меко зеленикаво сияние на слабото осветление от сводестия таван над тях.

При първата си среща ние двамата със стария прелат започнахме неуверено да общуваме на италиански. Бавно, чрез вмъкването на английски фрази в разговора, той елегантно изясни, че неговият английски е много по-добър от

моя италиански. И така, след няколко дни, говорехме почти изцяло на английски.

– Какво е това? – попитах аз, сочейки към безбройните кожени цилиндри, подредени в тъмни дървени гнезда в стената. Бях сигурен, че са папирусни свитъци.

Много, много древни свитъци, тъй като и кожените цилиндри изглеждаха древни, а дървото на етажерките също очевидно беше там от векове.

Той кимна с лека усмивка, усещайки мислите ми, и го потвърди.

– Никой не знае какво съдържа всичко, което се намира тук. Има папируси, които са на три-четири хиляди години, може би и по-стари. – Той замълча, после по-бавно продължихме напред. – А още по-древната писменост, на глинени плочки, се намира в подземие, входът към което се отклонява от началото на този коридор. Ето там. Отминахме го преди малко. Там има свитъци, които може да са по-стари от плочките. Никой не знае. Това е проблемът. Никога не е правена истинска пълна инвентаризация на съдържащото се тук.

Коридорът с кожените цилиндри ни отведе в по-широк проход. Той го нарече място за книгите преди хартиените. Купища и купища с най-ранните кодекси: листове, не свитъци, събрани между дървени корици. Повечето бяха отпреди две хиляди години, най-старите запазили се кодекси.

– Погледнете това – каза той, след като се огледа. – Първите книги. Нахвърляни и пръснати като боклук в мазето. – Промърмори нещо за *ratti* – плъхове, нещо за *uno casseggiato bassifondo* – бордей; и поклати глава. – Говори се, че през зимата Пий VIII праснал прислугата тук долу да му донесе подпалки за камината.

Той застина, вгледан в безредието, сякаш цял живот беше правил това.

Взех един кодекс. От първоначалната дървена корица не беше останало много. Натрупаният през вековете прах, изглежда, беше единственият фактор, предотвратяващ пълното му разпадане. Старецът нямаше нищо против, че пипах кодекса. Много внимателно го отворих и отгърнах ронещите се, скъсани листи. Пръстите ми почерняха от прах. Бавно и леко прелистих няколко страници и разгледах каквото беше останало от избледнялото мастило по тях. Бяха изписани на латински с елегантен почерк. Опитах се да разчета думите, да схвана смисъла им.

Старият свещеник разгледа страницата.

– Добър пергамент. Добро мастило: от сепия, както изглежда, най-доброто, което са имали римляните. И почеркът: професионален. Малко треперещ, но професионален. Не е евтина работа това тук.

Той също постави ръце на страниците и докато аз продължавах да държа кодекса, отмести свободните ми пръсти и сложи своите на тяхно място. Четеше на латински много по-хубаво и далеч по-енергично от мен, като произнасяше думите шепнешком.

– *Tristissimus hominum* – прошепна прелатът. После повтори фразата, вече не с разсеяно шепнене: – *Tristissimus hominem*. Най-тъжният сред хората – преведе той. Изглеждаше поразен. – Това е книга за Тиберий. От човек, който го е познавал. *Лично*.

Пръстите му прелистиха страниците назад с професионално умение, което обаче не можеше да скрие нарастващото му силно вълнение.

После внезапно спря и впери очи в една-единствена дума. Думата беше *Iesvs*. Исус на латински.

– *Iesus*. И ето пак, във винителен падеж: *Iesum*.

Той промърмори под носа си нещо на италиански,

което не можах да чуя ясно. После вдигна очи към мен. Изглеждаше като да е открил нещо, в сравнение с което всяко друго откритие през последните две хиляди години е нищожно.

– Тази пропусната подпалка са мемоарите на човек, който е познавал и Тиберий, и Исус. Това може да е единственото реално доказателство, че Исус е съществувал.

Той прибра кодекса в черната си чанта.

– Не трябва да споменавате нищо за това.

Кимнах. Тръгнахме към шкафа, където се съхраняваше средновековният ръкопис за моето изследване. И двамата бяхме покрити със сажди и мръсотия от кодекса, затова отидохме първо да се измием на една голяма мивка. Той беше с мен; намери ми ръкописите, които исках. Но беше на хиляди километри далеч.

Когато му се обадох на другата сутрин, ми каза, че няма да можем да се видим през следващите два дни. И ми определи среща в едно кафене на закътан тих площад, доста далеч от Ватикана.

В кафенето ми обясни, че е откъснал две парчета от страниците на кодекса и ги е дал да се изследват в лабораторията на библиотеката. Не казал на главния лаборант нищо за тези парчета, освен че изследването им е важно и спешно. Направени били всички аналитични тестове. Крехките парчета били прецизно изследвани с трансмисионен електронен микроскоп, със сканиращ електронен микроскоп, с йонни и електронни микропроби, с енергийно дисперсивен рентгенов спектрометър. Микроскопичните частици от мастилото също били изследвани химически. Пергаментът от козя кожа и черното мастило по него били от едно и също време, а тестовите чрез дисперсивно проникване показали, че мастилото е било положено върху пергаментата по също-

то време. Освен това видимото доказателство за писалката, която била използвана – *calamus* от вътрешната черупка на сепията – и формата на унциалния шрифт на откъсите, потвърдили заключенията на техническата експертиза.

– Истински е – каза той.

Съзнаваше, че някъде по пътя съм престанал да разбирам какво говори, но не знаеше точно къде, затова помълча и после каза:

– Този *calamus* древните римляни го наричали *calamagius*, нещо като рогова писалка, направена от костта на сепията – мастилената риба. Думата *calamagi* произлиза оттам, но означава калмари; мастилената риба е сепия. На латински и италиански сепията е *seppia*. Някой се е объркал. Вероятно някой американец.

Той се усмихна, замълча и изпи кафето си. Двойно еспreso с много захар. После, като посочи сърцето си, извади някакви хапчета и ги изпи с вода. Извика келнера и си поръча още едно двойно еспreso.

– А докато те правеха тестовете, аз правих това.

Той отвори чантата си и извади дебела тъмнокафява папка плик със закопчалка. Сложи я на масата и постави отгоре бледата си, покрита с паяжина от вени ръка. Разви ластичето от закопчалката, после внимателно и бавно извади най-горния лист.

Хартията беше плътна, бяла и качествена, а изображението отгоре – първата страница на кодекса – беше много по-ясно, по-тъмно и по-контрастно от оригинала. Естествено, скъсаните места и черните петна тук-там също изпъкваха по-ясно: но текстът като по чудо беше възстановен, бледите букви бяха оживели.

– Те ми нагласиха скенера в лабораторията, настроиха го да прави това с едно от парчетата, които им дадох. И докато

изследваха парчетата, аз работех по ръкописа и едновременно с това го превеждах.

Той пак сложи ръка върху папката. Поднесе втората чашка еспreso към устните си и отпиваше, докато аз се опитвах да си превеждам латинския текст. Унциалният шрифт много ме затрудняваше; дългите години, през които не се бях занимавал с този могъщ език, ме бяха отдалечили от неговите склонения и падежи.

Първите думи, които се появиха, първите думи, които изникнаха след онези, завинаги изтрити от вековете, на една изтъняла част от пергаментата, на пръв поглед приличащи на сиво петно, бяха *sub Tiberio*: „при Тиберий”.

– Истински е – повтори той. – Лабораторията определи периода като първи век, тоест отпреди около две хиляди години. Това са мемоари, които един стар човек е записал за внука си. Стар римски аристократ от конническото съсловие. Съдържанието им се отнася до средата на първи век. Искал е да ги остави на внука си, който по онова време е бил дете. Искал е внукът му да ги прочете, когато стане възрастен мъж. Да го опознае, когато него вече няма да го има. Никъде не се обръща към никой друг. Само към внука си. И ми се струва, че на места е нещо като... *oblique, perverso*, как е това на английски?

– Косвен, перверзен.

– Да, да. На места ми се струва, че е по-скоро косвена предсмъртна изповед, а не мемоар.

Той погледна небето, пое въздух колкото можеше подълбоко, усмихна се, докато следеше с очи една лястовичка, която прелетя към малката средновековна църква на площада да отсреща.

– Цял живот – обърна се той – към мен, към небето – съм се съмнявал в Исус: в истинността на Исус, в историческото

съществуване на Исус от тази Църква. Просто нямаше реални доказателства. Няма го никъде в архивите и документите от онова време. Отделните бегли споменавания от Йосиф Флавий и Тацит отдавна се смятат за вмъкнати от монасите писари през Средновековието. Дори и най-видните съвременни теолози, библейски учени и христографи, от Кросан до Сандърс, а и всички други, днес са съгласни, че повечето неща, описани в евангелията, е невъзможно да са се случили и не са се случили.

Той прокара ръка по тъмнокафявата папка.

– Това доказва, че съм грешил. Това, и само това, доказва, че съм грешил.

Усмивката му се увеличи, стана по-сияйна и той още повече потъна в синьото небе и бавно движещите се бели облачета по него в тази прелестна пролетна сутрин.

– Всъщност това е най-ранният му портрет, по-стар дори и от евангелието на Марко. И единственият му портрет от живота.

– Виждам бъдещ възход – казах аз с усмивка. – Виждам някакво бяло расо и червена шапчица.

– А аз виждам опасност. – Той вече не се усмихваше и не гледаше небето. Гледаше ме право в очите. – Само ако възникне подозрение, че знам за това, ще бъда изритан на улицата, а и по-лошо – добави той загадъчно.

– Тогава защо ми се доверявате?

– Защото вие написахте книга за Микеле Синдона. Не защото той ви е имал достатъчно доверие, за да говори. А защото книгата засяга много тайни и много хора. Вие още сте тук. И това е, защото не сте издали никого. – След кратка пауза, добави: – И защото във вас има нещо, което ми харесва. Сви рамене. – *Homo sum*.*

* *лат.* Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Човек съм и нищо човешко не ми е чуждо. Теренций. *Б. пр.*

– Къде е оригиналът?

– Хвърлих го обратно там, където го намерихме. Където вие го намерихте.

– Какво искате аз да направя с това? – Посочих папката и му върнах страницата от кодекса.

– Да го дадете на света.

– Мисля, че знанията ми по латински не са достатъчни за тази работа.

Той прибра страницата със същия грижлив маниер. От другия край на папката измъкна няколко сгънати листи на по-евтина хартия.

– Бележки, които си водех, докато четях и сканирах текста. Ще ви помогнат при някои по-трудни думи, изречения и пасажии. Що се отнася до останалото, от вас зависи.

– Ако всичко е така, както казвате, ако доказва, че е имало Исус, ако е най-ранното и единствено описание на Исус от първа ръка – а аз все още не вярвах, че това е така, – тогава защо е толкова опасно?

– Прочетете го и ще видите.

Той затвори папката и ми я подаде.

Година по-късно в Ню Йорк, завърших романа, върху който работех. Със стария прелат поддържахме връзка, но никога не споменавахме за кодекса и за съдържанието на онази папка. Едва през 2004, след като пристигна новината за смъртта му, се зах сериозно със съдържанието на папката. В продължение на три години почти всяка събота сутрин взимах уроци по латински. Пак започнах да чета любимите си латински автори в поредицата на „Люб” с червените корици, като се стараех колкото е възможно по-малко да премествам поглед към английския текст на срещнатата страница в тези томчета.

Един ден преоткрих любимия си начален стих на Катул в неозаглавената му Поема XVI, написана в отговор на критиките му: „Pedicabo ego vos et irrumabo” – „Да ви го начукам в задника и в устата”. Такива неща, както и препрочитането на Вергилий и Овидий, подновиха любовта ми към латинския и разпалиха ентузиазма ми.

Накрая най-после прочетох онова, което ми беше дадено; и тогава, както предсказа той, разбрах.

Имах късмет, че текстът беше писан по време, когато римляните все още не са използвали *scriptura continua*, стил без разделители между думите, без шпации или други обозначения между думите и изреченията. Текстът, с който работех, беше написан с *interpuncta*, с груби точки, разделящи думите и изреченията, стил, излязъл от употреба през втори век, когато повечето пишещи на латински преминали към непрекъснатото писмо.

Превеждах, после превеждах отново. Преглеждах превода, докато се почувствам уверен. После го преглеждах пак, докато се почувствам сигурен. Реших да използвам само една по-дълга част от кодекса, защото повечето пасажки в началото ми се струваха доста прозаични и представляваха някакъв интерес единствено за историците, изучаващи Рим от първи век. Реших да използвам първите две четливи думи на оригиналното древно произведение за заглавие. Реших също така да го подпиша със своето име, а не с името на човека, Гай Фулвий Фалконий, който преди близо две хиляди години го беше написал на латински, за да бъде прочетено от внука му, и то само от внука му.

– Ник Тошес